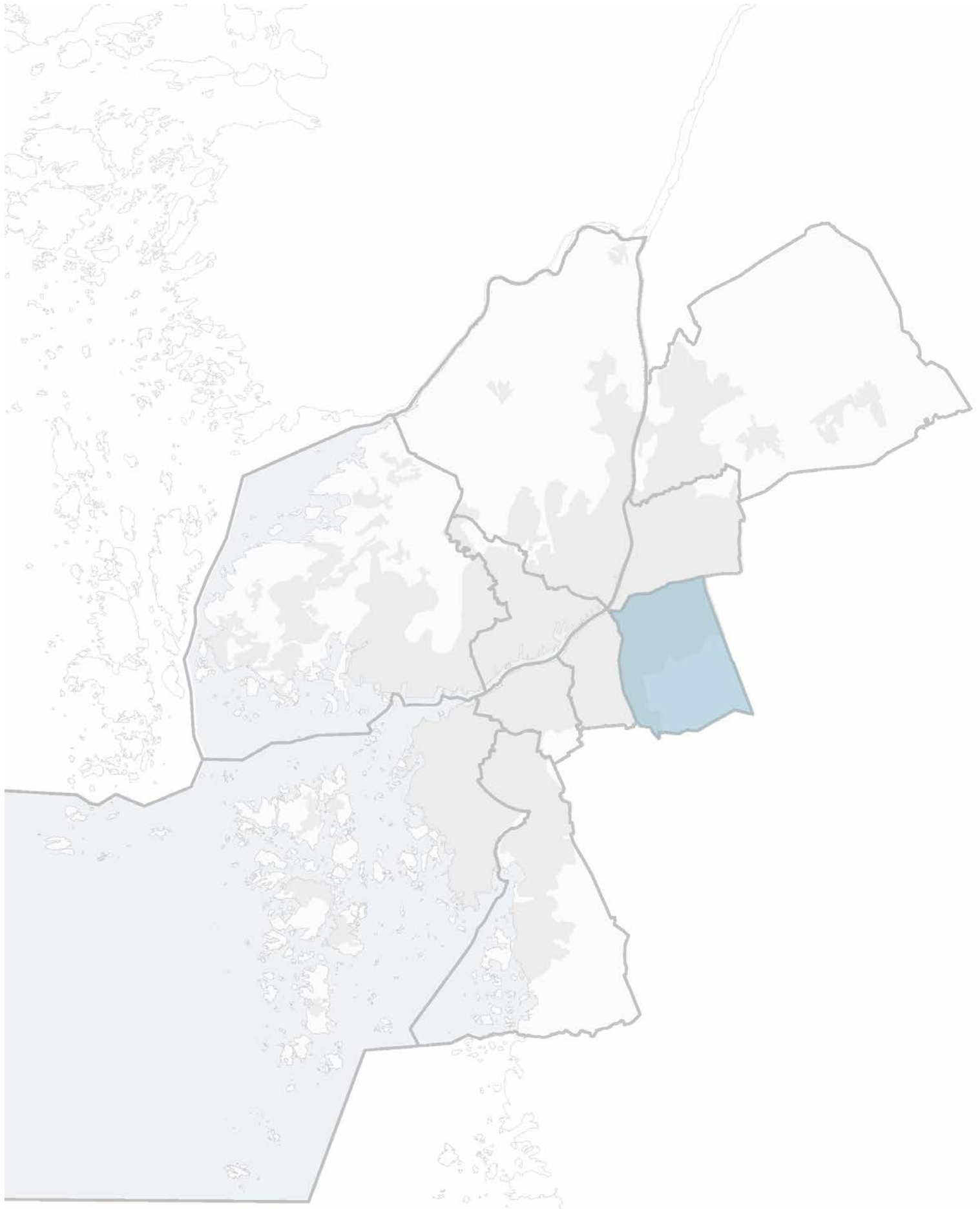

ÖRGRYTE-HÄRLANDA

BAGAREGÅRDEN 42

ÖVERSIKTLIG STADSDELSBESKRIVNING

Den centrala delen av Bagaregården karaktäriseras till största delen av stadsingenjören Albert Lilienbergs stadsplan från 1911. Det är en plan med gator som följer terrängen och oregelbundna kvartersformer.

EN HISTORISK TILLBAKABLICK

Västra Bagaregården byggdes ut med landshövdingehus och villor cirka 1914–30. I östra delen på slutningen mot Härlandavägen tillkom "Vidkärrs trädgårdsstad" och några landshövdingehus som var HSB:s första i Göteborg. En ny stadsplan upprättades för de norra delarna 1942 och området som brukar kallas Strömmensberg bebyggdes med lamellhus och punkthus 1944–58.

I norr vid gränsen till stadsdelen Gamlestaden etablerades verksamheter av flera slag. SKF tog över delar av Kristinedals landeri. Mellan SKF

och Gamlestadens fabriker tillkom lager- och industribyggnader, bl a en stor byggnad för Turitz & Co uppförd 1941. De delar som upplevs tillhöra SKF ligger således i Bagaregården.

FÖRÄNDRAT, BEVARAT

Kristinedals huvudbyggnad stod kvar till 1960-talet då den revs för att ge plats åt nya trafikleder mm.

INGÅR I BEFINTLIGA PROGRAM

I bevarandeprogram, del I-II ingår ingen bebyggelse från den här berörda perioden.

SKF Kristinedal 1

SKF Kristinedal

Adress: Byfogdegatan 2
Fastighet: Bagaregården 16:7
Bebyggelse: Friskvårdsanläggning mellan Byfogdegatan och Sävån
Övrigt skydd: -

HISTORIK

SKF Kristinedal uppfördes i början av 1970-talet enligt ritningar av arkitektkontoret Contekton. Facket med Bengt Tengroth som ordförande var drivande bakom anläggningen innehållande en friskvårdsanläggning.

MOTIVERING

SKF Kristinedal är ett exempel på storföretagens personalanläggningar från 1970-talet i en tid av medbestämmande och starka fackföreningar (jfr Arken). En strukturalistisk byggnad med stora fria spännvidder, ett komplext innehåll och fristående kommunikationer i formen av murade trapphus. En flexibel och elegant byggnad – ett utmärkande modernt arkitektoniskt inslag bland fasta konturer av den solida SKF-anläggningen.

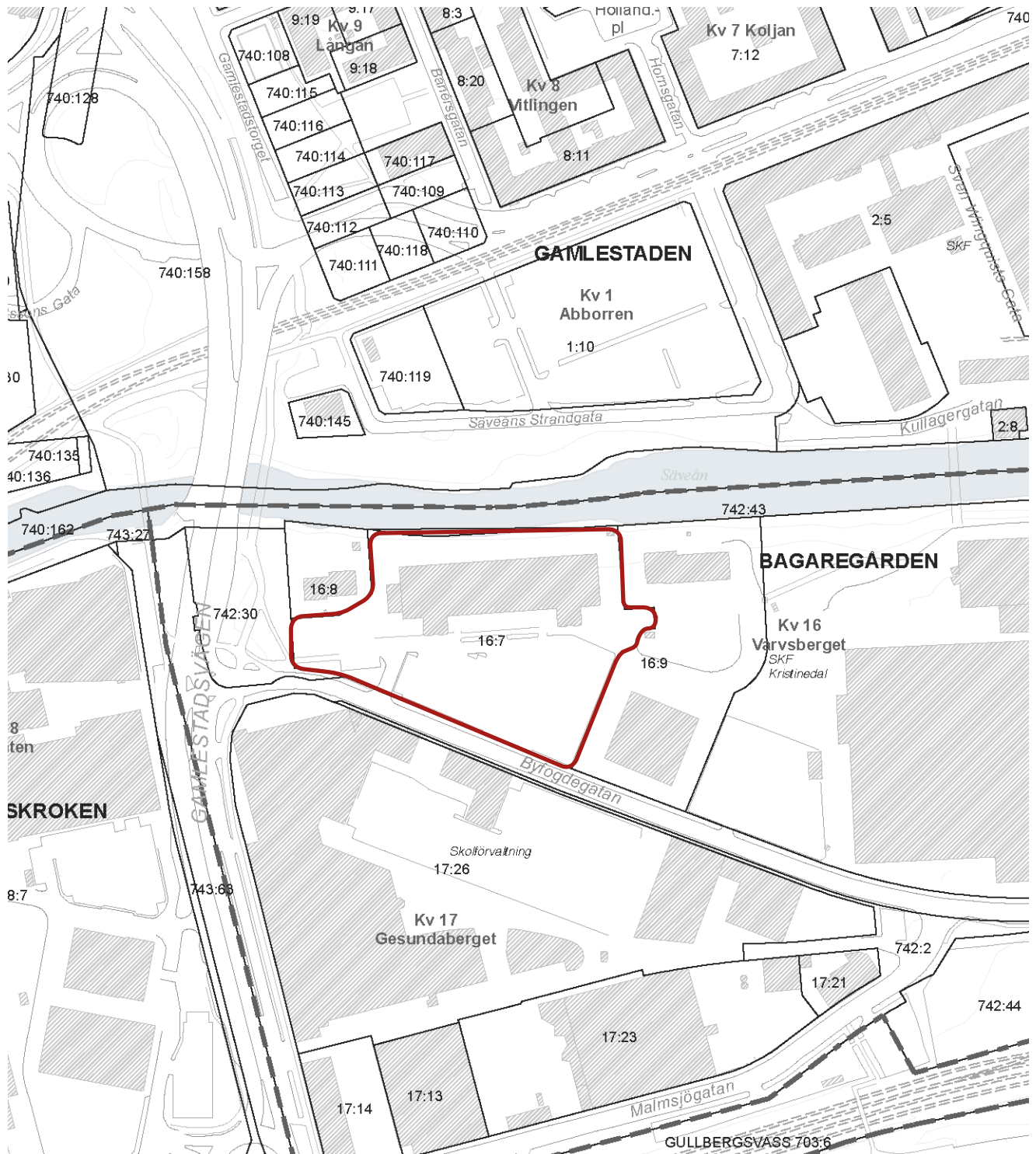
BESKRIVNING KARAKTÄR

En rektangulär byggnadskropp om fyra våningar är uppförd i öst-västlig riktning längs Sävåns södra strand. På sydsidan finns två högre fristående trapphus som förbinds med den huvudsakliga huskroppen genom delvis glasade korta passager. Nästan hela byggnadens fasader utgörs av glas i röda plåtprofiler i kvadratiska eller rektangulära fält. Våningsplanen markeras av bredare plåtpartier. Delar av byggnadens sockel och de två trapphusen är klädda med rött tegel. Trapphusens höjd och skillnad i material ger dem ett tornliknande uttryck. Byggnadens entréer är placerade på andra våningsplanet på sydsidan.

Den släta glaslådan avslöjar bara i kvällsljus något av sitt mångfacetterade innehåll: simhall, sporthall, undervisningslokaler, matsal, kafé och personalkontor. Den ganska djupa byggnaden har stor spännvidd som ger fria plan och medger omdisponeringar både under projekteringen och efteråt, men som också ger en hel del mörka lokaler. Trapphus i tegel står fritt utanför fyrvåningshuset.

SKF Kristinedal ligger vid Sävåns strand. Foto: Anna Reuter Metelius

LUNDEN 45

ÖVERSIKTLIG STADSDELSBESKRIVNING

Lunden är ett utpräglat bostadsområde med bebyggelsemiljöer av olika karaktär men med särskilt stor representation av slutna kvartersstad. Denna finns i stadsdelens mitt med både stenhus och landshövdingehus. Kvarteren är oregelbundet utformade och gatunätet vindlande. Uppdelningen mellan det offentliga gaturummet och de privata gårdarna är tydlig. Butiker och andra lokaler i gatuplanet förstärker detta. I väster och öster finns två områden med öppen kvartersstad med fyra till fem våningars lamellhus i tegel. I söder finns ett område med atriumhus som ingår i området Prästgårdsängen tillsammans med tre skivhus. I den centrala delen av Lunden finns öppna grönområden i form av en kyrkogård, en idrottsplats och en park, anlagd på delar av den gamla egendomen Lunden.

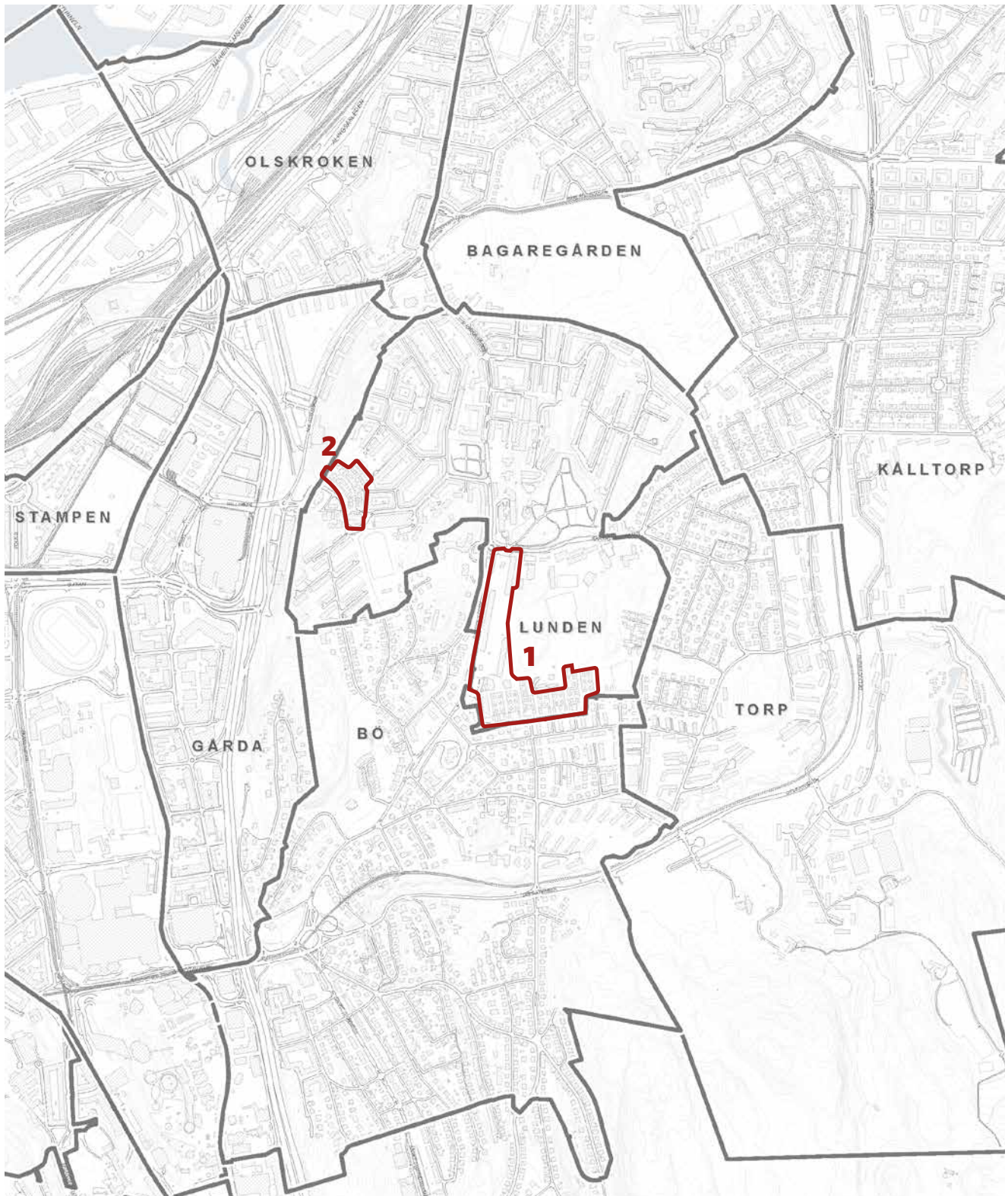
EN HISTORISK TILLBAKABLICK

Stadsdelen har i huvudsak tillhört egendomen Lunden, en av de större gårdarna som fram till 1940-talet fanns i Örgryte socken. Historiska händelser som går att avläsa i stadsdelen är bland annat att två kyrkogårdar

anlades på egendomen Lundens marker under 1830- och 60-talen. Örgryte och därmed också Lunden inkorporerades 1922 med Göteborgs stad varefter landshövdingehus i storgårdskvarter uppfördes på båda sidor om Danska vägen. Bostadsområdena vid Överåsvallen i västra Lunden, i Lundens östra delar och Prästgårdsängen byggdes successivt under perioden 1940-70. Under 1940-talet uppfördes femvåningars lamellhus på höjderna både i väster vid Valåsgatan och i öster längs Ulfsparegatan. Under detta decennium upphörde jordbruket på egendomen Lunden och delar av marken avsattes som park. 1949-53 uppfördes en liten grupp experimenthus vid Skillnadsgatan öster om parken.

INGÅR I BEFINTLIGA PROGRAM

Ett provhusområde med tretton enfamiljshus byggt 1949-53, enligt ritningar av arkitekt Erik Friberger, ingår i befintligt bevarandeprogram, del II som bevarandeområde Skillnadsgatan 27, Lunden 45:3 och är ett värdefullt exempel på arkitektens verksamhet och tidens försök att rationalisera småhusbyggandet.

Prästgårdsängen 1
Pauli backe 2

Prästgårds- ängen

Adress: Prästgårdsgatan
Fastighet: Lunden 69:1, 70:4-47
Bebyggelse: Tre åtta till nio vånings höga skivhus
samt ett område atriumhus och
serviceinrättningar, park.

Övrigt skydd: -

HISTORIK

Bostadsområdet Prästgårdsängen uppfördes under 1960-talets första hälft på gården Lundens gamla ägor. Byggherre för skivhusen var Örgryte Bostads AB, bildat för ändamålet av åtta byggmästare från Göteborg. Atriumhusen uppfördes av Göran Olsson Byggnads AB. Arkitekt Johan Tuvert upprättade ritningar till skivhusen och Ragndal & Tuvert Arkitektkontor atriumhusen. Planen för området hade upprättats 1964 av den dåvarande stadsplanechefen Folke Björck

och arkitekten Stig Wallin och omfattade, förutom bostadshusen även en servicestation, ett butikshus och en bank. Området stod inflyttningsklart 1965.

MOTIVERING

Höghusen bildar tillsammans med intilliggande atriumhusområde ett ovanligt konsekvent sammanhållet och enhetligt gestaltat bostadskomplex.

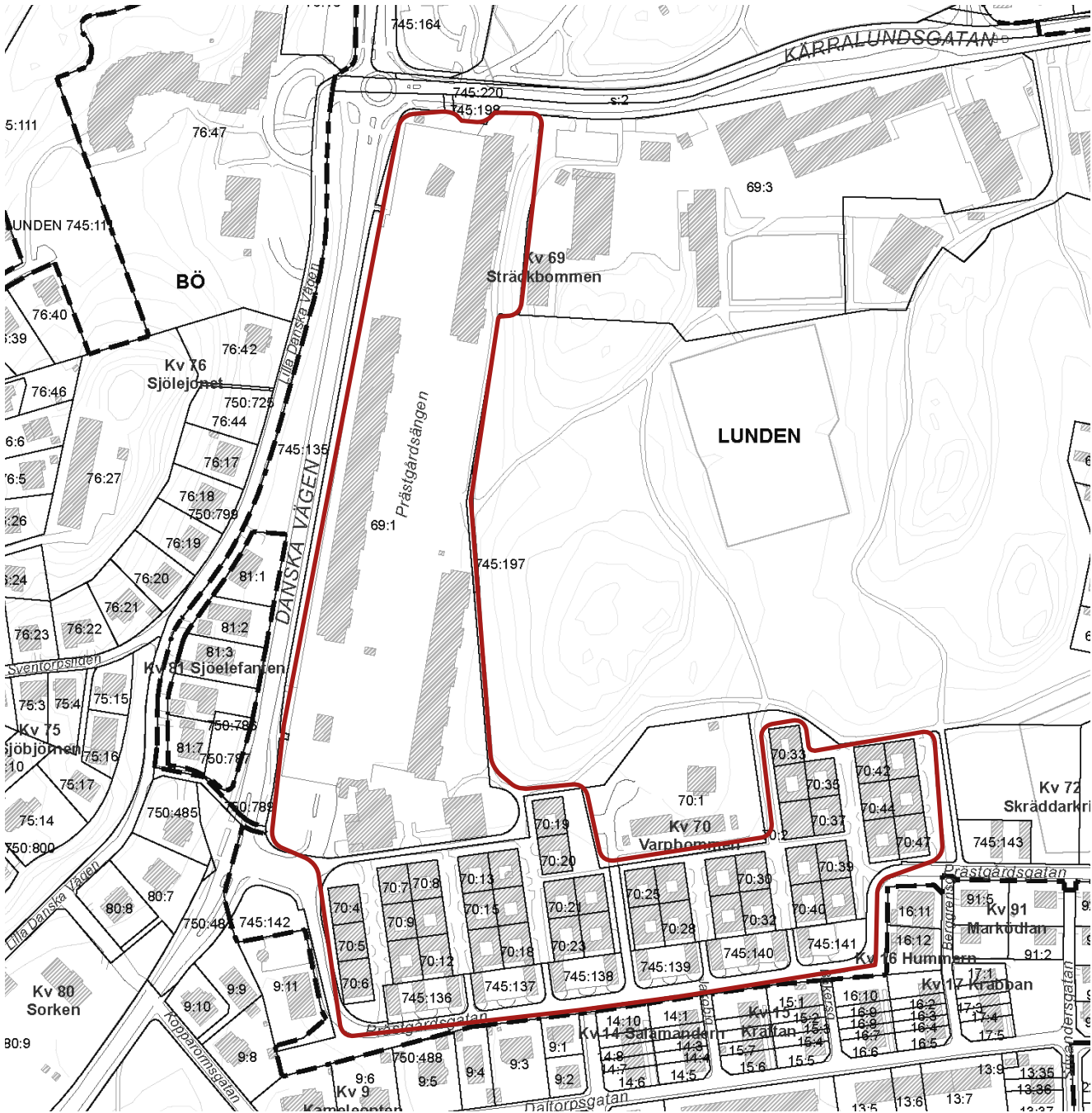
BESKRIVNING KARAKTÄR

Prästgårdsängen är ett bostadsområde med tre åtta till nio våningar höga skivhus, ett småhusområde samt serviceinrättningar, park, idrottsområde och skola.

Höghusområdet, som innehåller 442 bostadslägenheter och drygt trettio lokaler, är uppfört på ett parkeringsdäck, som även sträcker sig under den hårdgjorda gården mellan husen. De tre skivhusen ligger i nord-sydlig riktning, parallellt med Danska vägen. Gården är trafikfri och påtagligt grön med en hel del träd som för att kunna uppnå ordentlig höjd är planterade i markplan, alltså garageplan, och växer genom håltagningar i gårdsbjälklaget.

Prästgårdsängen är uppfört på ett P-hus varför det stora området har kunnat hållas bilfritt. Foto: Anna Reuter Metelius

Därmed har området en vegetation som i någon mån kan mäta sig med byggnadernas skala. Husen har kopparbeklädda utfackningsfasader och bevarade originalportar i lackerat trä. Balkongfronterna är i dansk sjösten. Bottenvåningarna har avlånga fönsteröppningar och är klädda med fasadskivor i betong.

Småhusområdet innehåller byggnader av atriumtyp. Gatufasaderna är slutna medan det är hela fönsterväggar mot gården. Byggnaderna kröns av svagt lutande papptäckta pulpettak.

GENOMFÖRDA FÖRÄNDRINGAR

1993 byggdes en hiss till höghusområdet och vissa balkonger glasades in två år senare. En upprustning av den yttre miljön genomfördes under senare delen av 1990-talet.

Entréparti från småhusområdet med tidstypiska material.
Foto denna sida: Anette Lindgren

Småhusområdet på Prästgårdsgatan.

Atriumhus på Prästgårdsgatan.

Bostadsområdet med parkering och service i ett komplex. Foto denna sida: Anette Lindgren

Pauli backe

Adress: Högalyckan m fl
Fastighet: Lunden 9:7-45
Bebyggelse: Terrasshusområde
Övrigt skydd: -

HISTORIK

Terrasshusområdet Pauli backe var det första området av sitt slag i Göteborg. Experimenthuset Däckshuset i Kallebäck hade inspirerat stadsbyggnadskontoret att betrakta svårtillgängliga områden med komplicerade markförhållanden som ”blivit över” i redan bebyggda stadsdelar som möjliga att bebygga. Projektet Pauli backe blev, jämte bland annat ett lamellhusbygge, Björnbacken i Bergsjön (White), del i en fortsatt studie av förutsättningarna för denna typ av bebyggelse.

Terrasshusprojektet lades i malpåse på grund av den

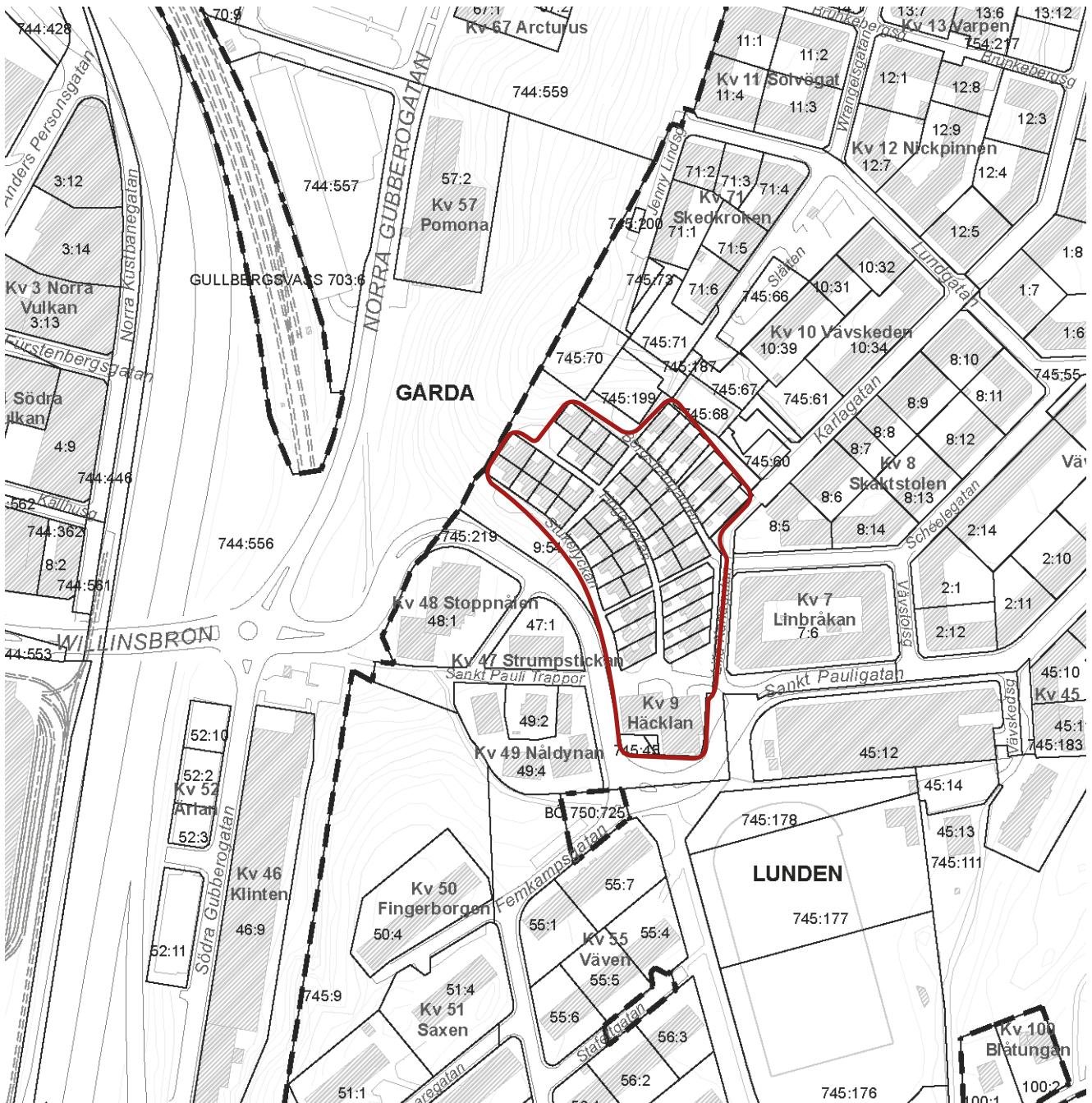
lokala opinionen mot den planerade bebyggelsens förändring av stadsbilden. I början av 1970-talet genomfördes saneringen av Lunden och den äldre villabebyggelsen på platsen revs. I samband med det fick White i uppdrag av John Mattson Byggnads AB att utforma det som skulle komma att bli Pauli Backe. Ansvarig arkitekt var Gunnar Werner. Stadsplanen fastställdes 1976, byggnadsarbetet påbörjades våren 1977 och inflyttningen var i stort sett avslutad under 1978.

MOTIVERING

Terrasshus är ovanliga, även i den branta Göteborgsterrängen, något som gör Pauli Backe till ett näst intill unikt område. Området visar på omsorgsfull anpassning till och tillvaratagande av speciella topografiska förutsättningar samt är välplanerat; byggnader och gatunät samverkar till att ge området fina rumsliga och arkitektoniska värden. Det strategiska läget i en sluttning gör bostadsgruppen till en tydlig del i stadsbilden.

Pauli backe har ett strategiskt läge i en sluttning. Foto: Anette Lindgren

BESKRIVNING KARAKTÄR

Området ligger i en del av Gårdabergen som har betydande nivåskillnader. Bebyggelsen är uppförd i ett skålförmigt terrängparti med sydvästlig orientering som erbjuder en vacker utsikt in mot stadens centrala delar. I norr anknuter området till ett flerbostadshusområde. I syd och väst avgränsas området av St Pauligatan som i serpentinform klättrar uppför sluttningen. Terrängens skålförmiga naturlig områdesavgränsning och bidrar till en sammanhållen bebyggelse. Särskilt avgörande för utformningen av bebyggelsen, förutom gällande byggnormer, var bullret från trafiken på St Pauligatan och E6:an tillsammans med utsiktsförhållande och terrängprofil.

Husen ligger grupperade längs tre gångstråk med en höjdskillnad på omkring sju meter. Det finns fyra olika grundtyper med storlekar från tre rum och kök till sju rum och kök, beroende på varje byggnads förhållande till gångstråk, terräng och bullerstörning. Varje hus har inom sin egen tomt en balkong eller terrass i utsiktsläge - kopplat till vardagsrummet eller

köket. Grundprincipen är en placering av sovrum och uterum åt öster för att undvika bullerstörning medan balkongerna vetter åt väster för utsikten. Terrängen har tvingat till modifiering av grundprincipen i vissa lägen.

Taken är plana och belagda med singel. En ursprunglig tanke att använda grannens tak som terrass gick inte att genomföra med då gällande lagstiftning. Fasaderna utgörs av tegel från Bohus tegelbruk, som i färg anknuter till det omgivande berget. Snickerierna är vita. Byggnaderna har en fri gruppering som ger ett rikt volymspel inom området, som ändå har en sammanhållen karaktär genom det begränsade material- och färgvalet. Områdets gator är smala och mellan husraderna finns trappor och gränder som leder ut ur området. Mellan gångstråken finns trappgränder för att underlätta kommunikationen inom området.

GENOMFÖRDA FÖRÄNDRINGAR

Några fastigheter har genomfört inglasning av balkonger med ursprungsarkitekten som rådgivande konsult.

Pauli backe utgör en tydlig del av stadsbilden. Foto: Anette Lindgren

Från området har man god utsikt över staden.

Uppväxta träd vittnar om områdets ålder. Foto denna sida: Anna Reuter Metelius

KÅLLTORP 46

ÖVERSIKTLIG STADSELSBESKRIVNING

Stadsdelen Kålltorp är ett långsträckt område mellan Bagaregården, Lunden och Sävenäs med E20 som gräns i norr. En del av Delsjöreservatet ingår i Kålltorp och upptar en stor del av den södra delen. Området är bebyggt med kvartersstad samt småhusområden, egnahem, samt ett mindre område med landshövdingehus i ett strikt rutnätsmönster öster om Munkebäcksgatan. Bebyggelsemönstret är tydligt, öppet och luftigt och binds ihop av ett sammanhängande gatunät. Kring Sanatoriegatan m fl finns det utpräglade områden med småhusbebyggelse.

EN HISTORISK TILLBAKABLICK

Stadsdelen ligger på mark som tillhörde Kålltorps gård i Örgryte socken. En mindre del i väster har ingått i landeriet Härlanda. 1904 köptes Kålltorps gård av Göteborgs stad och 1916 inlöste staden också Stora Härlanda. De första nybyggnaderna i dessa delar omfattade Härlandafängelset och Kålltorps lungsotsjukhus som började uppföras 1904 respektive 1913. Under perioden 1918-20 uppfördes Härlanda bostadskoloni mellan fängelset och landeriets trädgård. Kålltorp ingick i Lilienbergs stora utbyggnadsplan för Örgryte och i enlighet med den byggdes Kålltorps egnahem väster om Munkebäcksgatan 1923-30. För området öster om Munkebäcksgatan reviderades planen och området bebyggdes i flera etapper 1925-40 med landshövdingehus, en skola samt villor. Skolan revs 2014.

På 1940-talet ersattes Härlanda bostadskoloni med tvåvånings hyreshus i trä och i stadsdelens

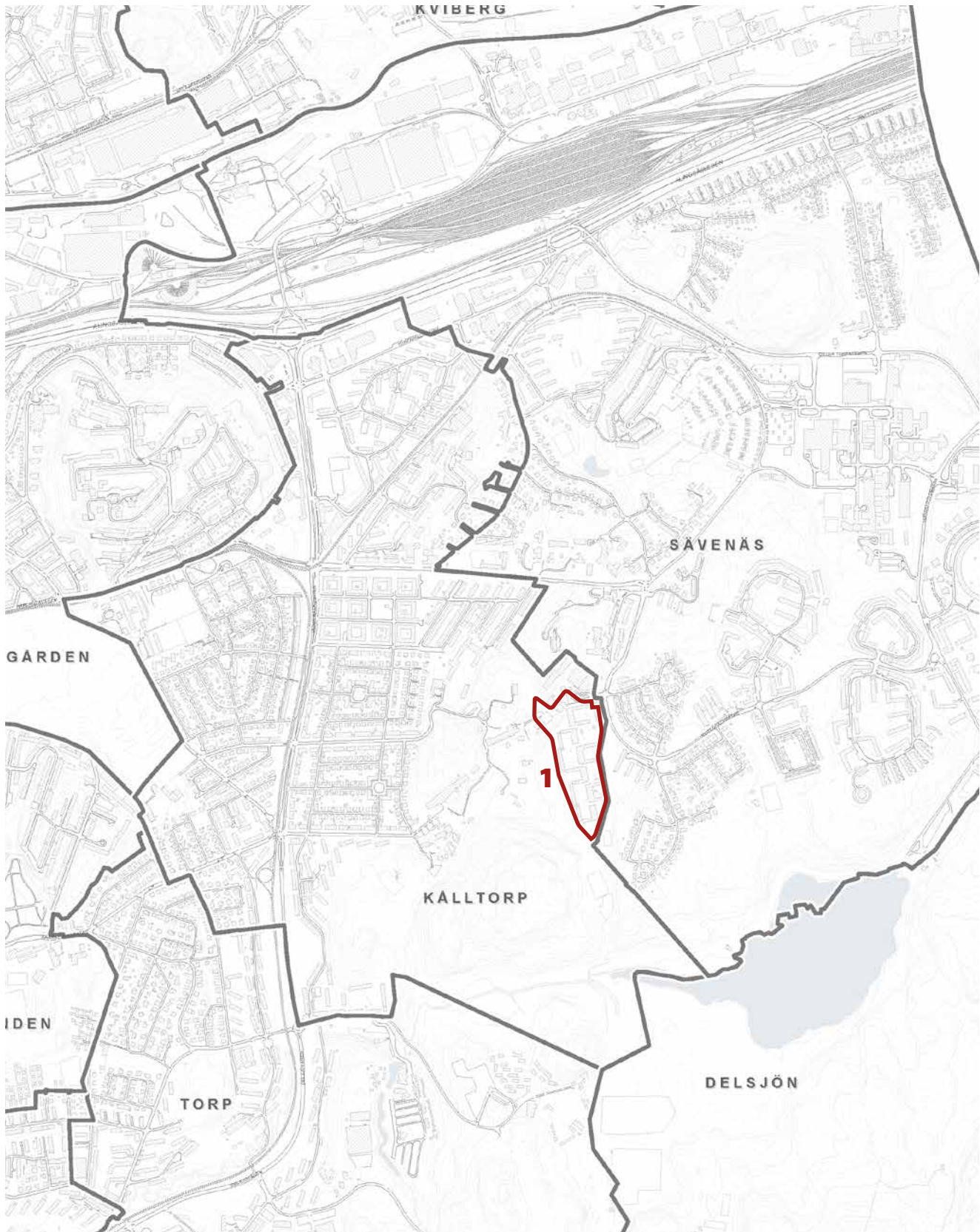
norra och södra delar uppfördes fyrvånings lamellhusområden. Ett par viktiga nybyggnader som tillkom under 1950-talet var Härlanda kyrka och f.d. Kålltorpshemmet (nu studentbostäder), och 1970 kompletterades stadsdelens bebyggelse med den så kallade studentstaden Rosendal i sydost.

INGÅR I BEFINTLIGA PROGRAM

Härlanda kyrka (1956-58, Peter Celsing), Kålltorpshemmet (1954, Ralph Erskine) ingår i befintligt bevarandeprogram, del II, bevarandeområde Härlanda kyrka mm, Kålltorp 46:C som tidstypiska representanter för 1950-talets arkitektur och intressanta exempel på två välkända arkitekters arbeten.

Härlanda kyrka. Foto: Anette Lindgren

Rosendal, studentstaden 1

Rosendal, studentstaden

Adress: Studiegången mm
Fastighet: Källtorp 44:11-21
Bebyggelse: Studentboende i nio fyravånings
loftgångshus
Övrigt skydd: -

HISTORIK

Studentstaden Rosendal uppfördes 1968-70 av stiftelsen Göteborgs Studentbostäder efter ritningar av arkitektkontoret GAKO genom arkitekterna Lars Ågren och Henrik Falkenberg. Man eftersträvade ett enhetligt utformat område i fråga om materialhantering och kommunikationslösningar. Studentstaden kom så småningom att även bebos av andra boendekategorier.

MOTIVERING

Studentstaden Rosendal är en tydlig representant för sin tids byggteknik med pelarstomme och har en

intressant och ovanlig kommunikationslösning med loftgångar inomhus. Arkitektoniskt sett är det ett väl sammanhållet område med ovanliga rumsbildningar. Inomhusmiljöerna har futuristiska drag.

BESKRIVNING KARAKTÄR

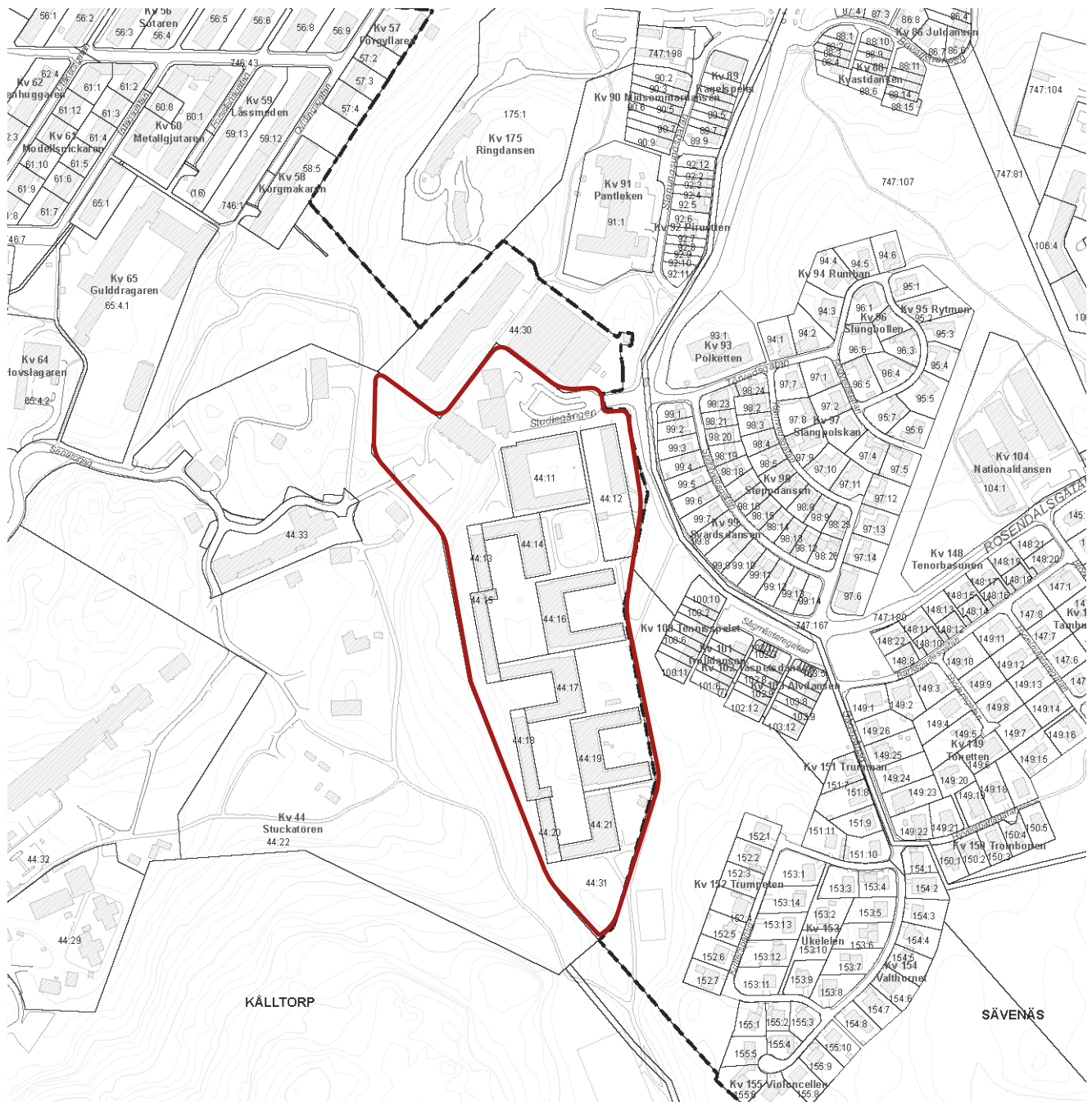
Tiotalet loftgångshus grupperar sig kring sju gårdsrum. Ett parkeringshus, ett butikscentrum och ett daghem ligger i områdets östra del medan bostadshusen sprider sig västerut. Byggnadernas fasader är täckta med orangefärgade brännlackerade eternitplattor som här och där bytts mot enklare material (masonitskivor). Den tillämpade kommunikationslösningen är loftgångar. Lägenheterna i vissa hus ligger på ömse sidor om ett glasat gångstråk, andra har loftgångar på utsidan. Konstruktionen är en pelarstomme med fristående pelare. Ågren kallade det själv för "hightech" att inte dölja konstruktionen.

GENOMFÖRDA FÖRÄNDRINGAR

Ett fasadbyte gjordes runt år 2000. Brandgula brännlackerade plattor byttes mot liknande.

Arkitekten kallade sitt verk för hightech bland annat på grund av den blottade pelarkonstruktionen. Foto: Anna Reuter Metelius

SÄVENÄS 47

ÖVERSIKTLIG STADSELSBESKRIVNING

Sävenäs ligger mellan Kviberg, Bagaregården, Kålltorp och Delsjön och gränsar till Partille i öster. I norr ligger ett trafikområde med E20 och ett stort spårområde och angränsande industribebyggelse. Stadsdelen präglas av en kuperad terräng som skiljer bostadsområdena åt. Bebyggelsen är blandad med en stor andel områden från 1940- och 50-talen i form av egnahem- och grannskapsområden. En stor del av bostadsbebyggelsen byggd efter 1945 är mycket välbevarad.

EN HISTORISK TILLBAKABLICK

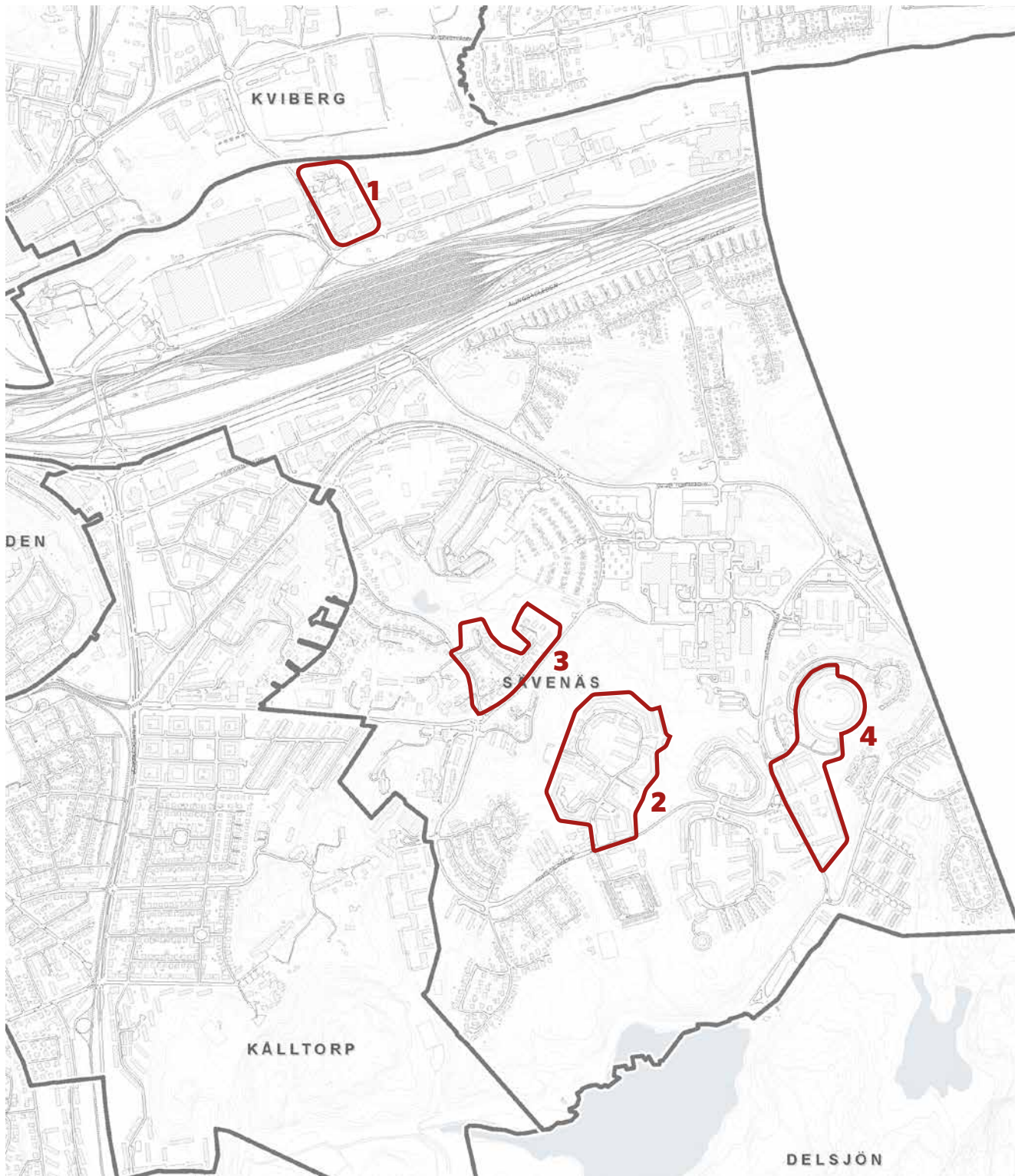
Stadsdelen var tidigare en del av Örgryte socken. Marken tillhörde bland annat Sävenäs gård, Fräntorps gård, Vidkärrs gård och Torpa by. 1875 grundades träindustri Sävans AB på gården Sävenäs. I övrigt behöll området sin lantliga karaktär till ca 1930 och inom den del som idag kallas Björkekärr låg flera små gårdar och torp bland annat Björkekärr, Robertshöjd och Lindekulla.

Bostadsbolagets första område, Västra Torpa, byggdes 1946-48 norr om Vidkärrs gård och utvidgades

1959-60. Utbyggnaden i Björkekärrs bostadsområde inleddes cirka 1950 och avslutades under 1960-talets början. Den omfattade småhus i grupper, ett par grannskapsenheter kring Stabbetorget och Trätorget samt ett område vid Spåntorget öster om Fräntorpsgatan. Östra Sjukhuset började byggas 1966.

INGÅR I BEFINTLIGA PROGRAM

Bevarandeområdet Östra Torpa, Sävenäs 47:B består av ett tiotal tidstypiska bostadshus från 1958-60 på ett höjdparti mellan Västra Torpa och Torpakolonin. Bevarandeområdet Sävenäs 47:C är ett småhusområde uppfört 1952-57 med intressanta exempel på 1950-talets småhustyper. Bevarandeområdet Björkekärr, Träringen mm, Sävenäs 47:D är ett välbevarat och tidstypiskt område från 1954-58 med ett tjugotal flerbostadshus, två grupper radhus, skola, kyrka och vattentorn. Björkekärrs kyrka uppfördes 1958 efter ritningar av Johannes Olivegren. Ett homogent 1960-tals radhusområde längs Robertshöjdsgatan utgör bevarandeområde Sävenäs 47:E. Den enhetliga och omsorgsfullt utformade bebyggelsen utgör en välbevarad och tidstypisk radhusmiljö.

- Sävenäsverken 1
- Stabbetorget 2
- Småhusområde i västra Björkekärr 3
- Spåntorget och Robertshöjd 4

Sävenäverket

Adress: Von Utfallsgatan 10-11
Fastighet: Sävenäs 170:16
Bebyggelse: Fjärrvärmeverk
Övrigt skydd: -

HISTORIK

Sävenäverket var Göteborgs första fjärrvärmeverk och uppfördes 1955 för att betjäna Kortedala, den första förorten, med värme. Verket har byggts ut för att ingå i ett fjärrvärmesystem som nu omfattar större delen av staden.

MOTIVERING

Sävenäverket är en av stadens största infrastrukturanläggningar som berättar om en skalförskjutning inom husuppvärmning; från det enskilda rummet, till bostadshuset, grannskapet och hela staden, och är Göteborgs första fjärrvärmeverk.

BESKRIVNING KARAKTÄR

Platsen där värmeverket är uppfört omges av järnvägsområdet i söder, Kvibergs broväg i väster, Sävån i norr och angränsande industrifastighet i öster. Mellan de två fastigheterna går Von Utfallsgatan. Den norra fastigheten domineras av själva värmeverket

med tillhörande byggnader, totalt tre större och ett par mindre. På den södra fastigheten finns framför allt konformade silos och ett upphöjt transportsystem för bränsle som leder över Von Utfallsgatan in i värmeverket.

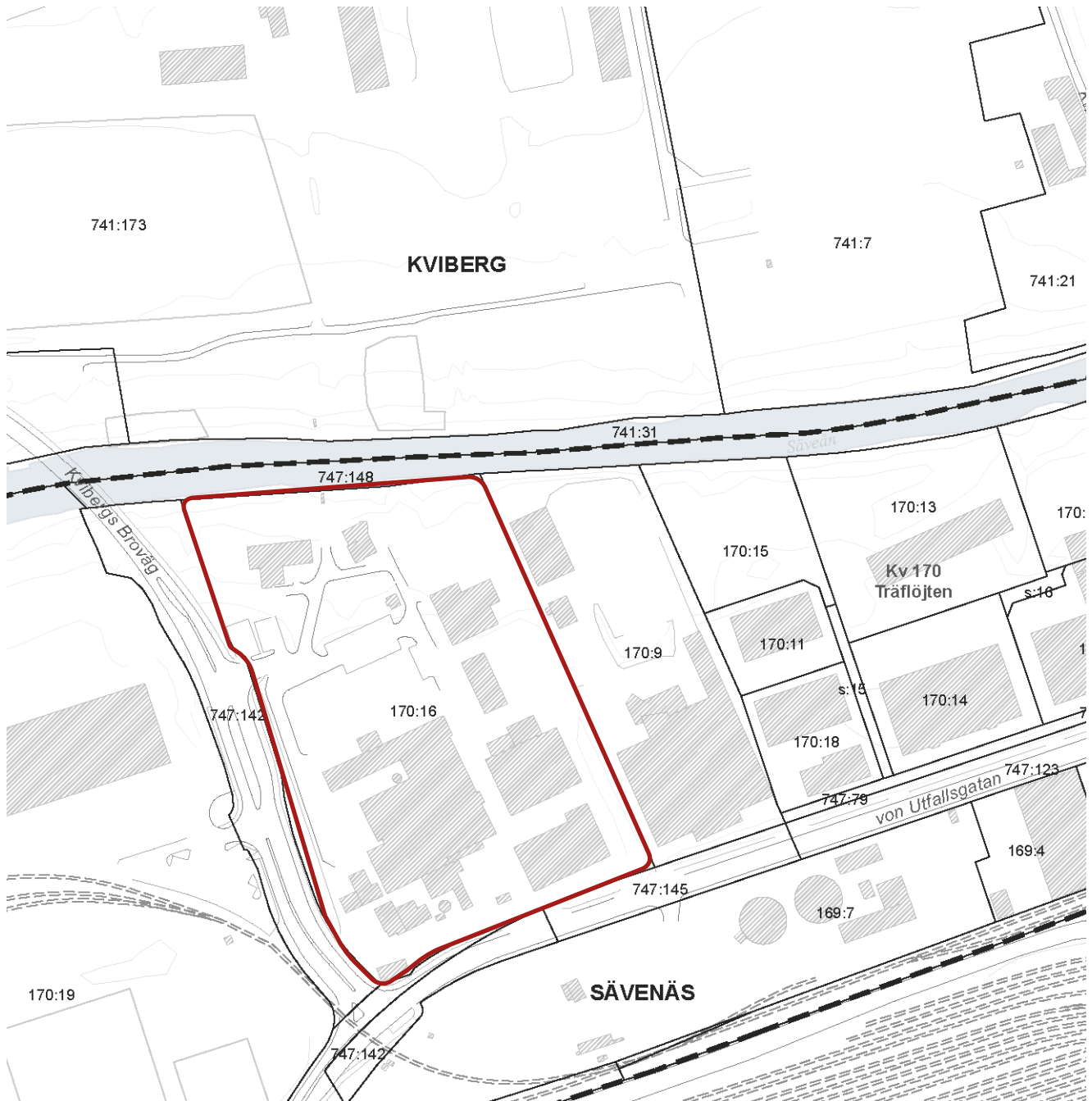
Spåren av 1950-talsanläggningen syns tydligt i värmeverkets östra delar där tidstypiska väggar av gult tegel med höga spröjsade fönster och jalousiförsedda öppningar är väl synliga. Värmeverket domineras i övrigt av stora, högre, plåtklädda byggnadskroppar. På sydsidan finns också en fristående silo samt verkets stora skorsten. Åt väster är fasaderna mer uppbrutna, fortfarande med stora, plåtbeklädda volymer men med utanpåliggande trappor, ställningar och stora cylindriska trummor. Ett framträdande element är en utskjutande del av huvudbyggnaden som till stora delar är glasad och står på en sockel med fasader av gult tegel. Denna typ av öppna glaskonstruktioner anknyter till en funktionalistisk tradition av industri- och anläggningsbyggnader. Mot norr behålls den uppbrutna karaktären med stora volymer, men med ett mer varierande utförande när det gäller fasadmateriell och färg.

GENOMFÖRDA FÖRÄNDRINGAR

Området har ändrats och byggts om kontinuerligt.

Sävenäverket sett från Von Utfallsgatan. Foto: Anna Reuter Metelius

Stabbetorget

- Adress:** Stabbetorget
Fastighet: Sävenäs 112:3-4, 106:1-6, 107:1, 108:1, 109:1, 110:3, 111:1
Bebyggelse: Ett torg, med en affärslänga och ett flerbostadshus i sju våningar samt ett intilliggande tre till fyra vånings lamellhusområde
Övrigt skydd: -

HISTORIK

Den ursprungliga stadsplanen för området upprättades 1948 och reviderades 1953 för att tillåta bebyggelse av flerbostadshus i tre våningar, istället för de småhus som den tidigare planen avsåg. Torget stod klart 1954. Bostadsbebyggelsen på Stabbegatan norr om torget byggdes mellan 1955 och -57. På 1990-talet tillkom två

bostadshus väster om torget på tidigare parkeringsyta.

MOTIVERING

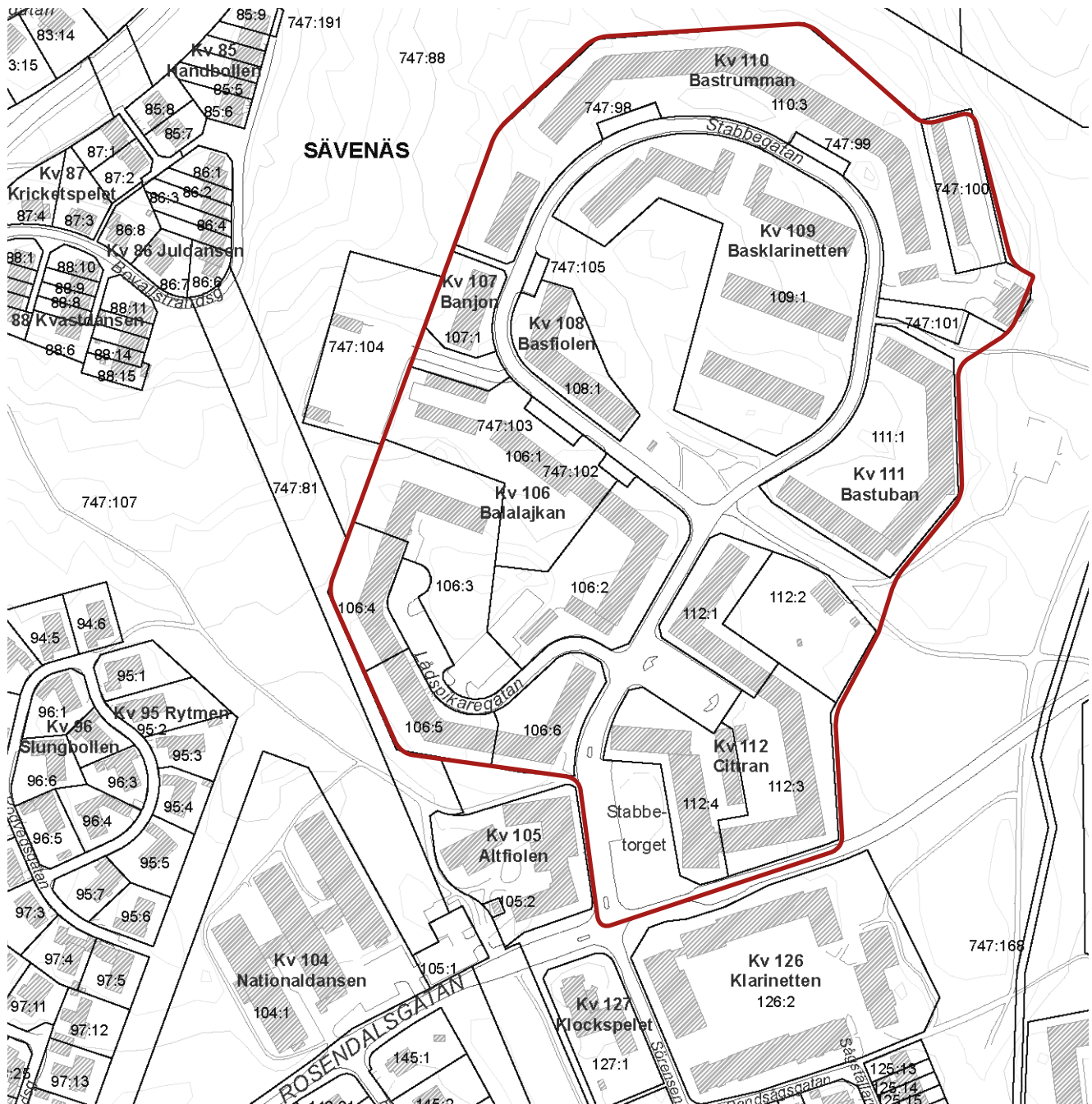
Stabbetorget är ett av många ”vanliga” torg i femtiotalsförorterna med smalhus i en parkliknande naturmiljö. Området uppvisar en gedigen materialkvalitet i tegel med fint murade detaljer och konstnärlig utsmyckning på strategiskt valda gemensamma platser. Stabbetorget är tillsammans med intilliggande bostadsområde ett representativt exempel på god folkhemsarkitektur från 1950-talet.

BESKRIVNING KARAKTÄR

Stabbetorget är ett så kallat vinkelhustorg med mycket grönska. Torgrummet avgränsas åt norr och öster av ett sjuvånings skivhus sammanbyggt med en envånings butikslänga. I väster passerar lokalgatan Stabbegatan. Lokalgatans passage via torget har en tydlig koppling till den traditionella kvartersstadens torg. Torgytan

Flygvy över Stabbetorget. Foto: Göteborgs Stad

upptas av gräsytor med gångvägar in mot en något nedsänkt liten plats med skulpturen "Möte" av Jill Lindström. På torget finns en hel del träd och bänkar. Torget präglas av en helhetskänsla med bevarad 1950-talskaraktär.

Skivhusets fasader är slätputsad med ljusa långsidor och något mörkare gavlar. Oregelbundet utplacerade balkonger klädda med korrugerad plåt i gult och brunt accentuerar fasaden mot torget. Den översta våningen markeras med fönsterband som löper längs hela den södra långsidan. På bottenplan finns butikslokaler.

Butikslängan är ett envåningshus i rött tegel med välvt tak. Ett parti av långsidan har ett murat reliefmönster i geometriska former.

Bostadsområdet norr om Stabbetorget består av tre- och fyrvåningsbebyggelse med fasader i rött

och gult tegel. Husen har sadeltak med rött taktegel. Byggnadskropparna är sammankopplade i vinkel och grupperas runt den ögleformade Stabbegatan. Området avgränsas i öst, väst och norr av grönområden. På gårdarna mellan husen dominerar grönska i en kuperad terräng. Längs gatan finns exempel på fint murade fasader med dekorativa detaljer som vittnar om en omsorg om gestaltningen. Den vinklade byggnadskroppen på Lådspikaregatan karaktäriseras av att entrépartierna skjuter ut från fasadlivet och markerar trapphusen. Entrépartierna i innerhörnen är putsade i olika färger och bryter av mot den gula tegelfasaden.

GENOMFÖRDA FÖRÄNDRINGAR

I området finns flera tilläggsisolerade gavlar med plåtbeklädnad samt på senare tid utbytta portar och fönster.

Stabbetorget är omgärdat med butiker...

... och har en liten lekplats i mitten. Foto: Anna Reuter Metelius

Småhusområde i västra Björkekärr

Adress: Ellösgatan m fl
Fastighet: Sävenäs 76:1-81:3, 83:2-17
Bebyggelse: Område med radhuslängor, parhus
och enfamiljshus
Övrigt skydd: -

HISTORIK

Bebyggelsen, med småhus och radhus, är uppförd enligt en reviderad stadsplan från 1948, av Tage William-Olsson. Husen ritades av flera olika arkitekter, varav den mest namnkunniga är Jan Wallinder, och uppfördes 1951 -54.

MOTIVERING

Småhusområdet i Västra Björkekärr är ett tidstypiskt och välbevarat 1950-tals småhusområde. Planstruktur,

hus och tillhörande trädgårdar speglar väl 1950-talets folkhemsbygge med omväxlande och småskaliga gaturum, terränganpassad bebyggelse, välbyggda hus med fint arbetade detaljer i utformningen av fasader, fönster, takkupor och balkonger samt små prydliga trädgårdar.

BESKRIVNING KARAKTÄR

Gatorna följer terrängens förutsättningar vilket ger omväxlande gaturum. Husen är anpassade efter terrängen, med radhuslängor som klättrar uppför backarna. Förutom radhus innehåller området även fristående enfamiljshus och parhus. Husen är välbyggda och har fint arbetade detaljer i utformningen av fasader, fönster, takkupor och balkonger. Smulna kulörer och tegel i rött och gult dominerar. Till husen hör små prydliga trädgårdar.

GENOMFÖRDA FÖRÄNDRINGAR

I stort är området välbevarat men enstaka hus har tilläggsisolerats och/eller också byggts till med takkupor. Utbyta ytterdörrar och fönster är ganska vanligt förekommande.

Villor längs Ellösgatan. Foto: Magnus Haglund

Spåntorget och Robertshöjd

Adress: Spåntorget, Träkilsgatan m fl
Fastighet: Sävenäs 58:1-4
Bebyggelse: Lamellhus i 3-5 våningar
Övrigt skydd: -

HISTORIK

Området kring Spåntorget och Robertshöjd i östra Björkekärr tillkom framför allt under 1960-talet, ett decennium senare än de västliga delarna av stadsdelen. Stadsplanerna för området, av stadsplanarkitekterna Koj Jonsson och Folke Björck, fastställdes 1958 och följer de planeringsideal som syns i resten av stadsdelen, med betoning på utrymme, ljus och grönska. På den tidigare huvudsakligen obebyggda marken uppfördes bebyggelsen i etapper; bostadshusen på höjden enligt ritningar av arkitekten Johan Tüvert

1961 och Spåntorget med dess bebyggelse av arkitekt Jan Wallinder 1962. Spåntorget, som blev Björkekärrs tredje och minsta torg, skulle sörja för den lokala servicen till de boende.

MOTIVERING

Ett omsorgsfullt gestaltat lokalt torg som på ett förtjänstfullt vis har anpassats till omkringliggande äldre bebyggelse. Robertshöjds två välvda byggnadskroppar gör området karaktäristiskt och skiljer ut det mot stadsdelens i övrigt rätvinkliga bebyggelse. Bebyggelsen är anpassad till naturen och byggnadskvalitén är både ur arkitektonisk och ur teknisk synpunkt hög.

BESKRIVNING - KARAKTÄR

Bebyggelsen runt Spåntorget består i norr av en kringbyggd gård med öppning mot torget och i sydost av tre byggnader: en långsträckt byggnad längs med Smörslottsgatan, en byggnad i vinkel och ett punkthus. Byggnaderna är i fyra våningar med släta, röda

Spåntorget från väster. Foto: Magnus Haglund

tegelfasader. Lägenheterna mot gården har balkonger med gråvita fronter som täcker fasaden och skiljer gårdsfasaderna från gatufasaderna. Sockelvåningen är på gårdssidan täckt av vitmålad stående träpanel. Mot gatan finns franska fönster. Punkthuset är i fyra till fem våningar. Husen har flacka sadeltak med svart papptäckning. Tillsammans kringgärdar de en innergård. Spåntorget öppnar sig mot Smörslottsgatan och på ömse sidor av torget finns envåningsbebyggelse med lokaler för näringsverksamhet. Entréerna till torgets butik, gym och restaurang ligger i arkader. Torget är något upphöjt från gatan och belagt med betongplattor. En senare plantering pryder torgets mitt och i torgets fond tar grönskan vid.

På Robertshöjd utgörs bebyggelsen av två halvcirkelformade byggnader. De två byggnadskropparna är motstående

och något överlappande och ramar in den stora lummiga gården. Fasaderna är enkelt utformade med röd tegeltäckning och mot gården indragna balkonger med vit korrugerad plåt. Taket är flackt, klätt med svart plastad plåt. Våningsantalet varierar mellan tre och fyra utifrån terrängens förutsättningar men taklinjen är jämn. I suterrängplan finns garage och lägenheter med uteplats. Sockelvåningen är spritputsad och har indragna entrépartier.

GENOMFÖRDA FÖRÄNDRINGAR

Under 1990- och 2000-talen har området ytterligare bebyggts. Ett småhusområde har anlagts på Robertshöjd, öster om den äldre bebyggelsen. I slänten ned mot Smörslottsgatan har sju punkthus tillkommit.

Robertshöjd ligger som en borg uppe på höjden. Foto: Anna Reuter Metelius

Gårdsmiljön utgörs av sparad naturmark.

Vita balkonger ger gårdsfasaden en grafisk rytm. Foto på denna sida: Anna Reuter Metelius

TORP 49

ÖVERSIKTLIG STADSDELSBESKRIVNING

Torp ligger mellan Delsjön, Källtorp, Lunden och Skår och genomkorsas av Delsjövägen. I söder upptas stadsdelen av Delsjöområdet medan bebyggelsen ligger i den norra delen. I områdena närmast Delsjövägen finns 1940-tals trevånings lamellhus i gult tegel. I den norra delen av Torp finns ett stort område med villabebyggelse från 1900-talets första decennier.

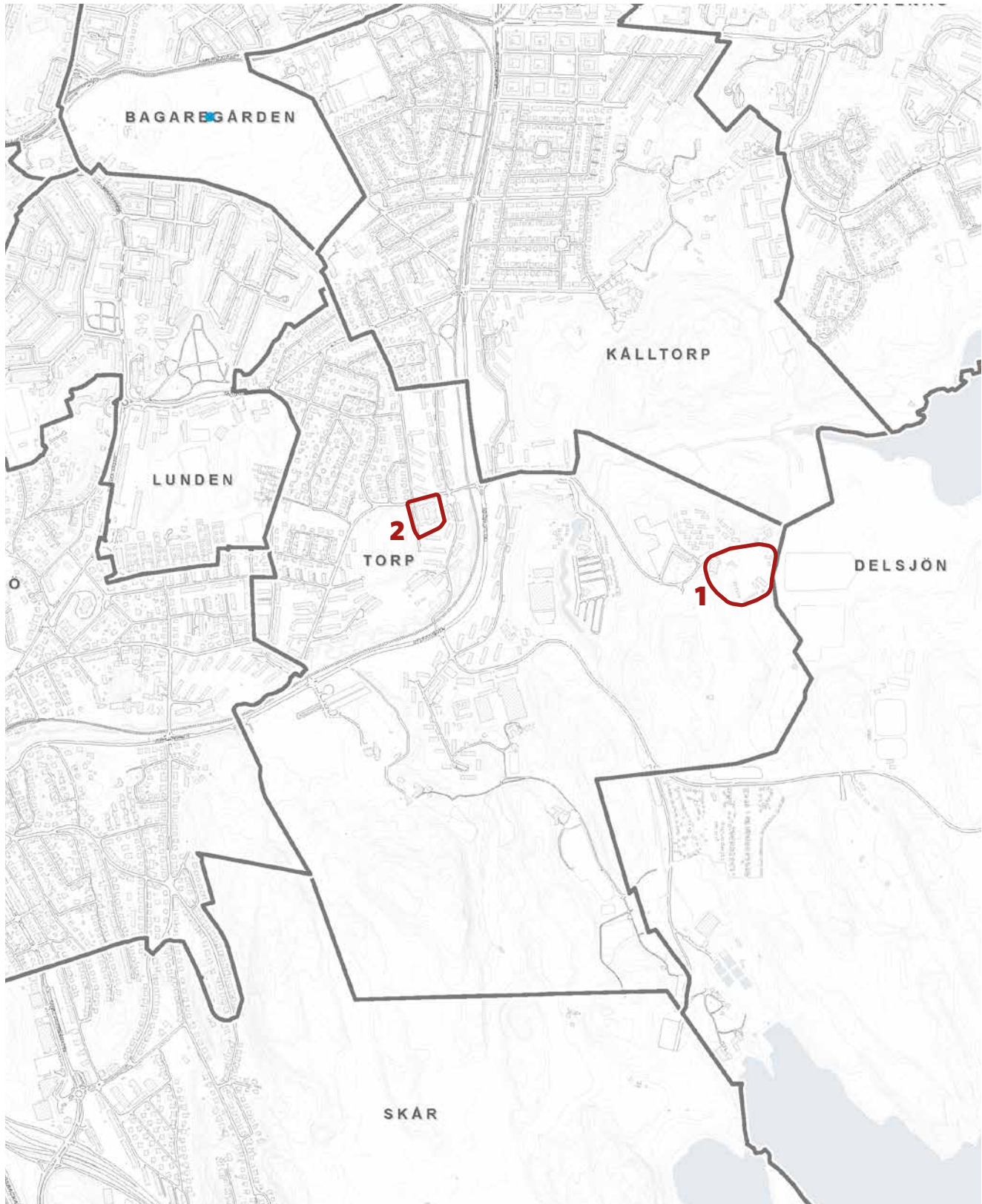
EN HISTORISK TILLBAKABLICK

Området var tidigare en del av Örgryte socken och marken tillhörde gårdarna Stora Torp, Lilla Torp samt Kärralund som fram till 1900-talets början var stora herrgårdsliknande egendomar. Efter sekelskiftet 1900 anlades "Kärralunds villastad" på Kärralunds

marker och efter inkorporeringen med Göteborg, 1922, utvidgades bebyggelsen. 1940-50 byggdes bostadsområden med lamellhus, radhus, skola, mm på ytorna längs Delsjövägen. Efter 1930 revs Kärralunds gård, Lilla Torps huvudbyggnad blev "flickhem" och Stora Torp överläts till Skogssällskapet. 1968 ersattes Lilla Torps huvudbyggnad med en nybyggnad och intill Stora Torp byggdes Radio- och TV-huset 1970, nu rivet. Delar av bostadsbebyggelsen har förändrats genom ombyggnad.

INGÅR I BEFINTLIGA PROGRAM

Inga miljöer eller byggnader från den berörda perioden ingår i befintligt bevarandeprogram, del I och II.

Skatås motionscentral 1
Broströmsgården 2

Skatås motionscentral

Fastighet: Torp 749:63
Bebyggelse: Motionscentral och klubbstugor
Övrigt skydd: -

HISTORIK

På mark som tillhörde torpet Skatås uppfördes en grupp med baracker på 1940-talet som bland annat användes som flyktingförläggning. Från 1947 var de en friluftsanläggning. I slutet av 1950-talet diskuterades en utbyggnad av anläggningen, men först ett decennium senare beslöt man att renovera och delvis ersätta de gamla och hårt förslitna byggnaderna med en närspontanläggning. Arkitekt för nybebyggelsen var GAKO genom Bengt Lidström. Den 1 oktober 1972 öppnades Skatås motionscentrum, nu uppflyttat längre upp på åsen. Inför omdaningens revs även Stjärntorpet 1969, som hade uppförts 1880, då parkeringsplatsen utvidgades och arbetarbostaden kom att vara i vägen.

MOTIVERING

Skatås har genom tiderna haft en funktion som friluftsoch motionscentral för generationer av göteborgare. Miljön i den nyare delen av klubbhusområdet är i allt väsentligt oförändrat sedan 1971 och utgör ett representativt exempel på idrottsmiljö från denna epok.

BESKRIVNING - KARAKTÄR

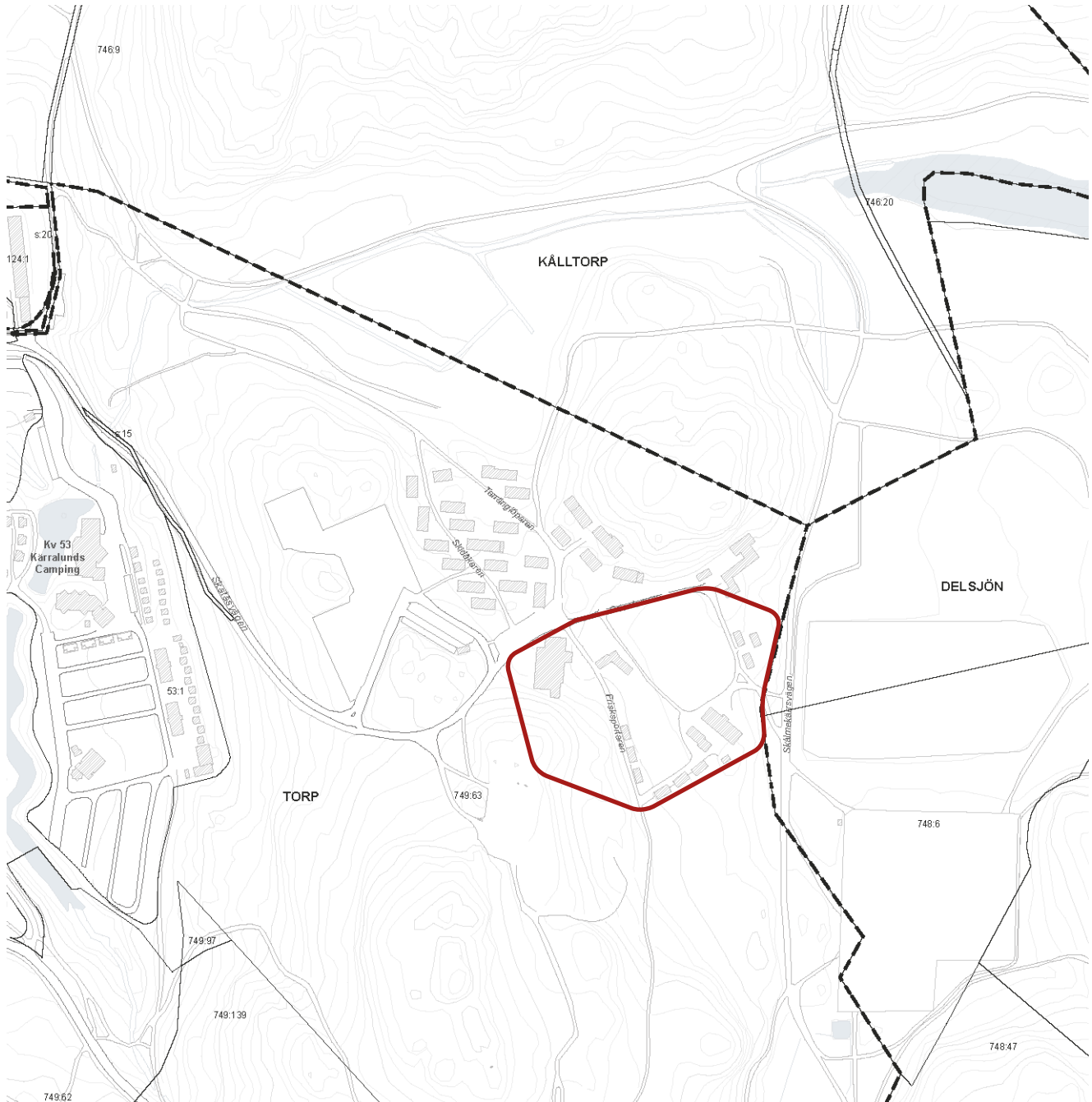
Anläggningen består av en centralbyggnad och två generationer enklare klubbstugor för olika idrotts- och friluftssammanslutningar. Centralbyggnaden är från 2004. Den äldre delen av området har barackliknande stugor av enkel, funktionell utformning. Den nyare delen har stugor med tydlig klubbhuskaraktär tätt och oregelbundet utplacerade i den lätt kuperade terrängen. Fasaderna består av lockpanel och taken av korrugerade asbetscementplattor. Dörrar och fönsterkarmar är målade i olika färger för att särskilja de olika stugorna.

GENOMFÖRDA FÖRÄNDRINGAR

En ny huvudbyggnad för motionscentret uppfördes och invigdes 2004, efter att den 30 år gamla byggnaden brann ned till grunden natten till midsommarafton 2002.

Skatås motionscentral. Foto: Amanda Tyrbrink

Broströmsgården

Adress: Welandergatan 37
Fastighet: Torp 34:8
Bebyggelse: Vårdbyggnad
Övrigt skydd: -

Pris ur Per och Alma Olssons fond 1972

HISTORIK

Broströmsgården är uppförd på platsen för det tidigare Broströmska sjukhemmet, den så kallade Stora villan i Kärralund där Welanderhemmet dessförinnan huserade från 1920. Welanderhemmets verksamhet var inriktad på spädbarn, stiftelsen Broströmska sjukhemmet tog över verksamheten 1941 och riktade från 1958 in hemmet på barn med cerebral pares. Stiftelsen överlät fastigheten till Göteborgs kommun 1966 och Stora villan revs 1971 för att ge plats för Broströmsgården. Arkitekt Arne Nygård ritade Broströmsgården som stod färdig 1972 då den också erhöll pris genom Per och Alma Olssons fond för årets bästa byggnad i Göteborg. Huset ritades för att fortsätta att husera verksamhet för rörelsehindrade barn.

MOTIVERING

Broströmsgården är ett utmärkt exempel på sin tids institutionsbyggande som avspeglar tidens material och formspråk.

BESKRIVNING - KARAKTÄR

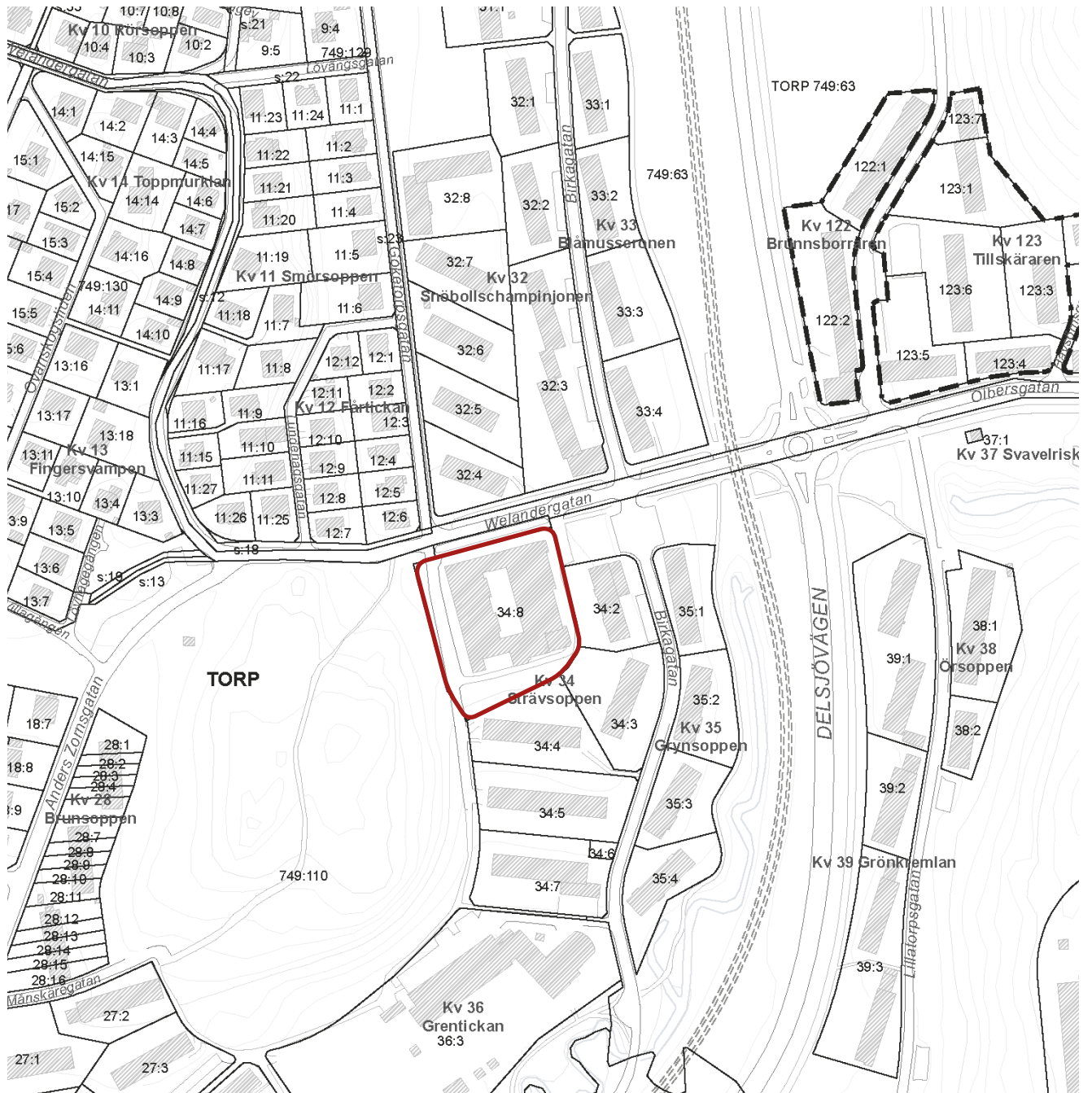
Byggnaden är i form av ett atriumhus vilket skapar en skyddad kringbyggd gård. Fasaderna är tidstypiskt utformade med vitt mexitegel, fönsterband med röda karmar och grönmålad liggande träpanel ovan fönstren. Byggnaden har långsträckta fasader i ett plan och fönsterbanden förstärker den horisontella riktningen. Huset har ett flackt sadeltak täckt med svart papp. Entréerna är enkelt utformade med skärmtak och glasinfattade dörrar.

GENOMFÖRDA FÖRÄNDRINGAR

På 1980-talet byggdes Broströmsgården till med ett kallförråd i sydöstra hörnet, i början av 2000-talet ersattes detta av ett rum med pool. Under 2000-talet har fasadens ursprungliga mexitegel putsats i en ljus kulör.

Broströmsgården är ett exempel på sin tids institutionsbyggande. Foto: Anette Lindgren

SKÅR 51

ÖVERSIKTLIG STADSELSBESKRIVNING

Stadsdelen domineras av småhusbebyggelse från 1930-till 50-talet. Hela den östra delen är ett grönområde som ingår i Delsjöområdet. Den västra delen upptas av industribebyggelse och trafikapparaten kring Kallebäcksmotet. Den centrala delen av området domineras av småhusbebyggelse som ligger som pärlband längs gatusträckningar i nord-sydriktning. Skårsgatan svänger i en lång båge upp mot Skårsplatsen. Ett trettiotal vita villor i funktionalistisk stil kantar gatan. Bebyggelsen längs Skårsgatan utgör en väl sammanhållen byggnadsstil och är en viktig del i svensk arkitekturhistoria.

EN HISTORISK TILLBAKABLICK

Skår var tidigare en del av Örgryte socken, på 1700-talet bestående av Östergården och Västergården. På 1730-talet anlades den första industrin, ett kattuntryckeri, vid Mölndalsån. Under 1800-talet tillkom fler industrier, bland annat Almedals Textilfabrik, Lyckholms bryggeri och Forshaga Linoleumfabrik. Omkring 1930 påbörjades en utbyggnad av ett villaområde öster om Sankt Sigfridsgatan/Boråsvägen. Den utgjorde en fortsättning på den tidigare uppförda villabebyggelsen i stadsdelen Bö men fick modernare hustyper i funktionalistisk anda. Villaområden byggdes ut under 1930-, 40- och 50-talen och i takt med det revs ekonomibebyggnaderna på Skårs gård. Skårsskolan och Skårs kyrka uppfördes på 1950-talet.

FÖRÄNDRAT, BEVARAT

Nyligen rivet är GAKO's kontorshus, uppfört

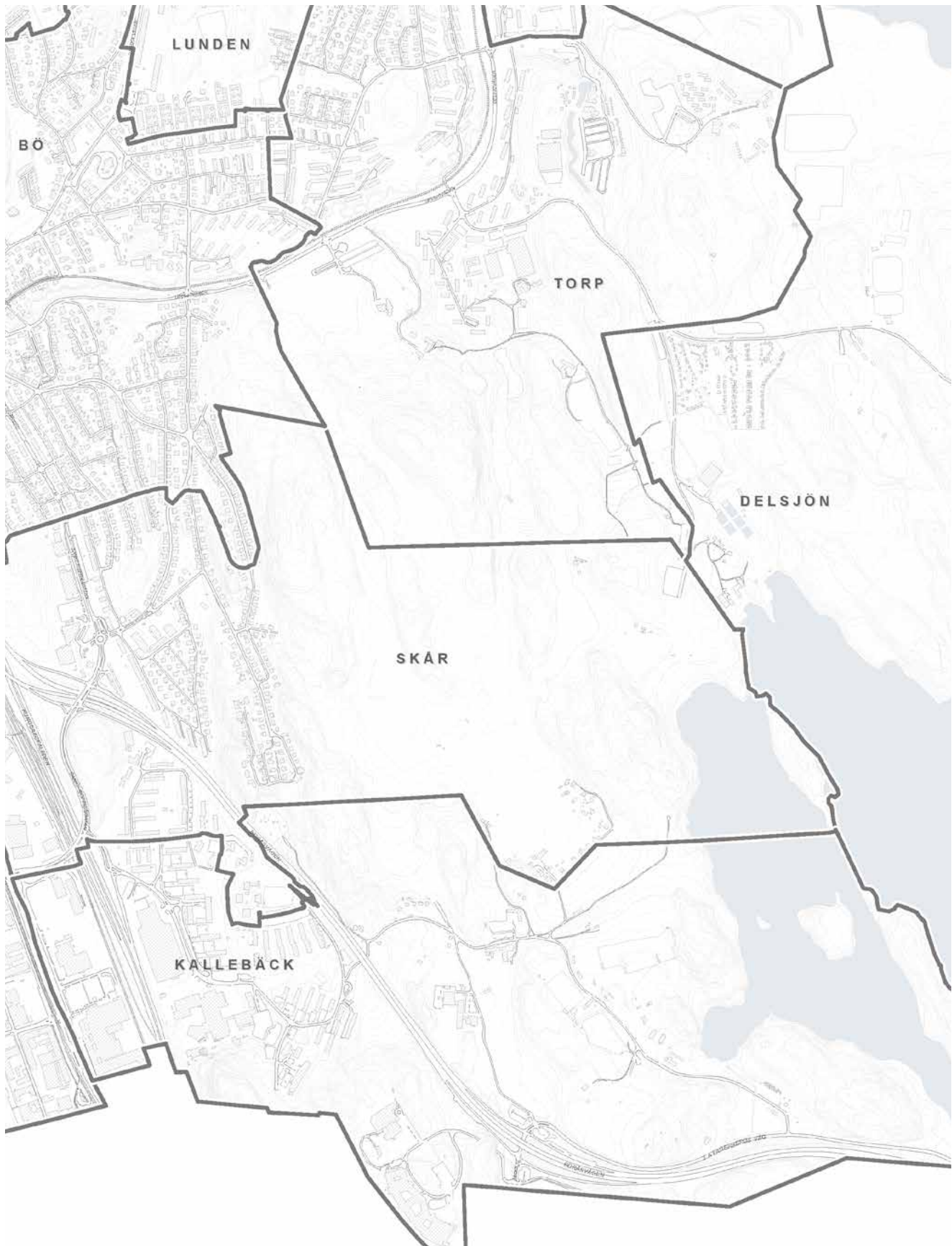
1967-68, på Sankt Sigfridsgatan 85. Byggnaden uppfördes för och av arkitektkontoret GAKO som även stod för ritningarna genom arkitekterna Lars Ågren och Ragnar Hjertén. GAKO och Göteborgs allmänna skolstyrelse hade varsitt våningsplan med kontorslandskap i det tretusen kvadratmeter stora huset. I byggnaden fanns även företagshälsovård och lunchrestaurang i suterrängvåningen mot söder. Det låg i arkitekturens ideologi att sträva efter jämlikhet och lek. Som exempel på det hade all personal samma sorts arbetsmöbler och matsalen hade badkar som belysningsarmaturer.

INGÅR I BEFINTLIGA PROGRAM

Skårsskolan från 1950 (arkitekt J Persson), tillbyggd i början av 2000-talet och 2015, och Skårs kyrka (arkitekt Johan Tuvert) från 1959 ingår i befintligt bevarandeprogram, del II, i bevarandeområde Skårsgatan, Skår 51:B som delar av en arkitektonisk helhet med välbevarade byggnader i funktionalistisk stil.

GAKO-huset innan rivning på 2010-talet.

KALLEBÄCK 52

ÖVERSIKTLIG STADSELSBESKRIVNING

Kallebäck gränsar i söder till Mölndals kommun. Stadsdelen är starkt påverkad av trafikleder; Boråsvägen i öster och Kungsbackaleden i väster, som delar upp området i tre delar. Den östra delen utgör en del av Delsjöområdet medan bebyggelsen är koncentrerad till den västra delen med dominans av 1960-talsbebyggelse i ett stort bostadsområde med höga skivhus och Arlas mejerianläggning. Husen står i ett rätvinkligt mönster och trafikslagen är separerade från varandra.

Identiska beskrivningar av Kallebäck finns två gånger i denna skrift. Detta på grund av att SDN Centrums gräns enligt den senaste Stadsdelsnämndsindelningen omfattar en del av Kallebäck, längs Mölndalsån.

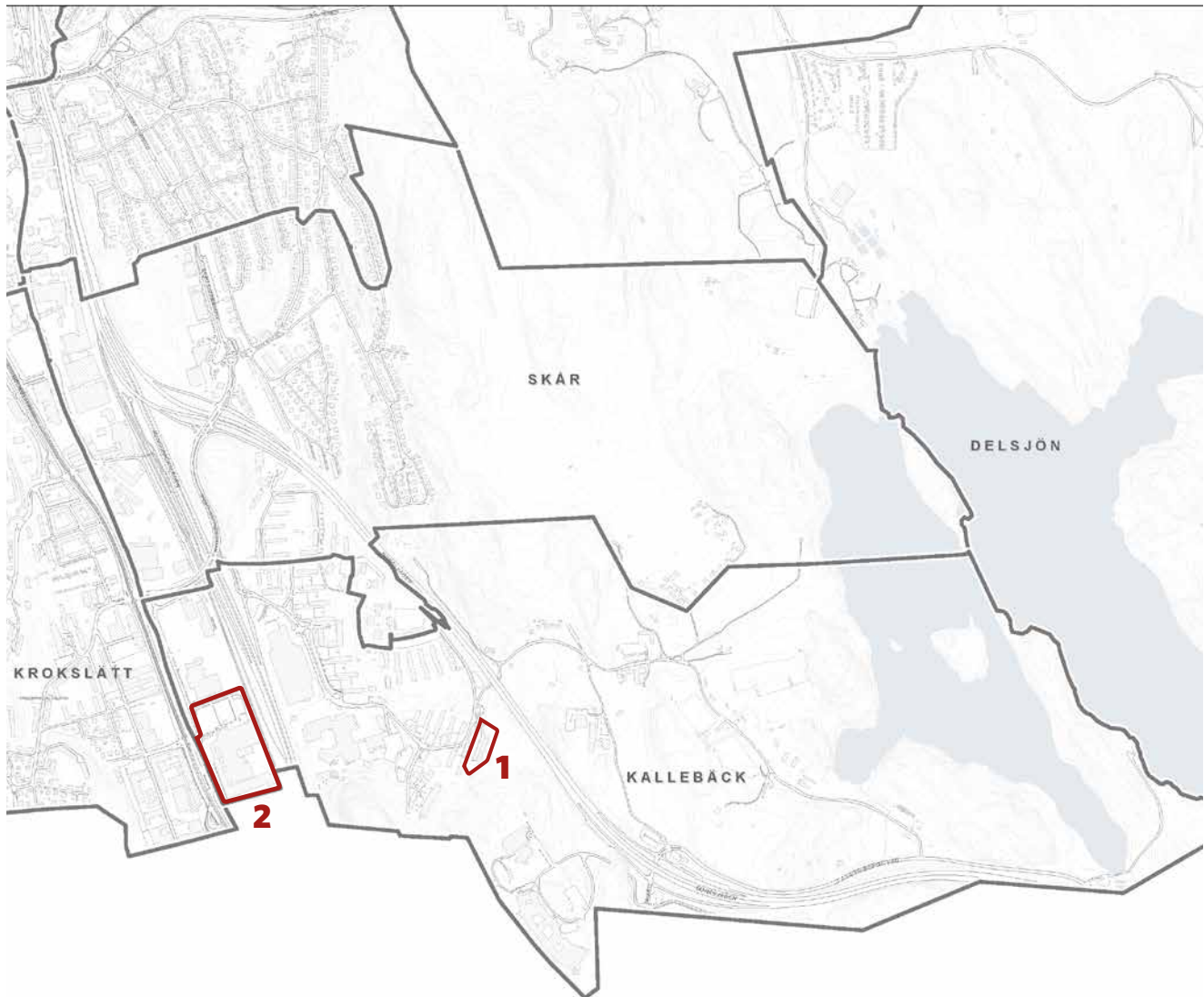
EN HISTORISK TILLBAKABLICK

Stadsdelen har fått sitt namn efter Kallebäcks by i Örgryte socken som redan på 1600-talet var omtalad

för sitt goda källvatten. På 1780-talet togs källan i anspråk av göteborgarna som lät bygga en vattenledning in till staden samt ett källhus. Bebyggelsen utvidgades i området under 1880-talet. 1932 lät staden uppföra tre friliggande landshövdingehus i den nordvästra delen, men Kallebäck förblev lantligt till 1960-talet då ett stort bostadsområde och Arlas mejerianläggning uppfördes. I samband med det uppfördes även ett experimenthus. Inom industristråket längs Mölndalsån tillkom Wezäta Melins tryckeri 1960. Stadsdelen har under 1900-talets senare del påverkats starkt av Boråsvägen i öster och Kungsbackaleden i väster som delar upp området i tre skilda delar.

INGÅR I BEFINTLIGA PROGRAM

Experimenthuset Däckshuset ritat av arkitekten Erik Friberger 1960 utgör bevarandeområde Smörgatan 23-27, Kallebäck 52:4 som ett mycket intressant exempel på arkitektens originella experiment med bostadshus.

Däckshuset 1
F.d. Wezäta Melins tryckeri (se under delen **Centrum**) 2

Däckshuset

Adress: Smörgatan 23-27
Fastighet: Kallebäck 13:3
Bebyggelse: Experimenthus, enfamiljshus på betongdäck
Övrigt skydd: -

HISTORIK

Däckshuset förverkligade idén om en ny bostadsform med individuellt föränderliga bostäder inom ramen för ett flerbostadshus. Byggnaden stod klar 1960 och Skånska Cementgjuteriet (idag Skanska) var byggherre. Arkitekt var Erik Friberger som genom byggnaden ansåg sig ha funnit lösningen på den stora bristen på central tomtmark i storstäderna. Den bakomliggande idén till däckshuset var att de flesta av villans fördelar kunde överföras till ett flerfamiljshus, samtidigt som den bärande stommen och installationer förblev gemensamma. Konceptet

gick ut på att ett pelaruppburet betongdäck fick tjäna som en reproduktion av tomtytan i luften och förde med sig samma tekniska frihetsgrad som vid bygget av en villa; till exempel ytterväggar samt fönster kunde placeras oberoende av hur grannen valde att utforma sitt hem. Likaså kunde de boende själva välja grad av ljudisolering och ha kontroll över underhåll och ekonomi.

Samtliga tomter såldes relativt snabbt men trots ett stort intresse och ett aktivt och stort engagemang från de boende såg Friberger själv däckshuset som ett misslyckande, åtminstone delvis. Tomterna köptes av välsituerade människor, som också hade råd att från början bygga ut våningstomterna maximalt. Flexibiliteten hos boendet kom därmed aldrig till sin rätt. Däckshuset vid Smörgatan fick, trots medial uppmärksamhet, aldrig några efterföljare.

Däckshuset ingår i sammanställningen Moderna Monument.

Däckshuset uppfördes som ett experimenthus med radhusliknande boende i ett flerbostadshus. Foto: Anette Lindgren

MOTIVERING

Däckshuset står som ett värdefullt dokument över några av sin tids samhällsutmaningar och hur de tolkades genom arkitekturen. Byggnaden är ur nationellt och internationellt perspektiv ett ovanligt konsekvent genomfört exempel på sin tids arkitekturströmningar inom strukturalism, Flexible Housing och självbyggeri. Projektet blev en föregångare i Göteborg gällande konceptet att bebygga svårbebyggd mark för bostadsbyggande i alternativa former.

BESKRIVNING, KARAKTÄR

Däckshuset är uppbyggt av tre våningsplan i betong som är uppburna av en platsgjuten betongstomme med tio meter långa fribärande balkar som spänner mellan två pelarrader. De tre trapphusen har genomgående passager i entréplanet och är helt öppna mot öster upp till den översta våningen. Från varje trappplan nås två våningstomter. På betongdäcken ligger villalikhande bostadsenheter med klimatgränser vid ytterdörren till

varje enhet, som i en vanlig villa. De arton tomterna varierar i storlek från 144 kvadratmeter till 210 kvadratmeter. Det finns ett obrutet, kontinuerligt uterum utanför alla lägenheter. Träpanelen målades ursprungligen med impregneringsfärg med individuell färgsättning för varje bostadsenhet. Genomgående grå färg på den blottade betongstommen håller samman helheten till en byggnad. De gemensamma ytorna är reducerade till ett minimum, och klimatskyddade bara där detta är nödvändigt.

GENOMFÖRDA FÖRÄNDRINGAR

Sedan färdigställande år 1960 har de flesta av lägenheterna byggts om i flera omgångar, och de tomter som från början inte var fullt utbyggda har successivt fyllts på med tillbyggnader. Idag är samtliga tomter så gott som fullbyggda. Hittills har ingen lägenhet rivits och ersatts. En av lägenheterna, på tomt nr. 17, har bevarat ungefär samma utformning och inredning som den hade 1960.

Däckshuset visar på tidens bostadsbyggande i alternativa former. Foto: Anette Lindgren